

KONSTANTIN ILIEV

NIRVANA

Drama v dveh delih

NASTOPAJOČI LIKI:

MOŠKI

ŽENSKA

PRVI DEL

Svetilka z velikim z zelenim sijem osvetljuje del majhnega kabineta. Na levi oglata zofa, ob njej mizica, na kateri je svetilka. Ob mizici proti publiki usmerjena vrata, ob vratih pisalna miza. Zraven stola pručka. Na zofi leži približno 35-leten moški, na pol zavrt v odejo, s knjigo v rokah. Glavo in ramena ima naslonjena na steno, pokrito s preprogo. Oči ima usmerjene proč od knjige, v drugi roki se mu kadi cigareta. Moški ugasne cigareto, se stegne proti svetilki z zeleno svetlobo in v sobi nastane tema. Sliši se melodično udarjanje ure, nato navadna svetloba osvetli mali kabinet, na vratih stoji približno 30-letna ženska, oblečena v črno svečano obleko. Moški se dvigne in ponovno nasloni glavo na steno. Iz zadnjega žepa hlač, obešenih čez naslonjalo stola, ženska izvleče pištolo in jo uperi v moškega. On jo nepremično gleda. Ženska spusti roko, pusti pištolo tam, od koder jo je vzela in odide. Moški se dvigne, se z roko opre na nočno omarico, drugo iztegne do električnega stikala pri vratih in v sobi nastane tema.

Ponovno navadna svetloba. Sedaj ženska drži v rokah razprostrt časopis. Hrbet nasloni na podboj vrat. Moški spet nasloni ramena na steno.

ŽENSKA. Naj ti preberem nekaj iz tega časopisa. Naslov je: »Je bila to revolucija?«. (Bere.) »Sultan Abdul Hamid poskuša vzpostaviti stari sistem. Sultan je bil aretiran in odpeljan v Solun v vilo Alatini skupaj s štirimi ženskami iz njegovega harema.

Moški prižge cigareto.

Ostalim 746 ženskam iz njegovega prejšnjega harema (pavza)... 746 ženskam iz njegovega prejšnjega harema se bo namenila državna odpravnina v višini 13 000 lir letno.« Kaj praviš?

Moški ničesar ne reče. Ženska zloži časopis, ga z naglim gibom vrže na pisalno mizo in odide. Moški še naprej kadi cigareto. Ženska vstopi in ponovno obstane ob steni na desni.

ŽENSKA. Napisala sem razglednico Sari Bernar. Tvoje drame nisem omenila.

MOŠKI. Se ti ne spi?

ŽENSKA. Če želi vlogo, bo sama načela temo.

MOŠKI. S kom bo načela?

ŽENSKA. Z mano.

MOŠKI. In kaj si domišljaš? Da bom sedaj skočil, pokleknil na tla in rekel: ljubi? ne odidi v Pariz.

ŽENSKA. Tudi če bi pokleknil, vseeno grem.

MOŠKI. Pa pojdi že, kdo ti brani.

ŽENSKA. Pisala sem tudi svoji sestri. Da uredi dve sobi v hiši, kjer živi.

MOŠKI. Kdaj gre tvoj vlak?

ŽENSKA. V nedeljo. V nedeljo popoldne.

MOŠKI. Torej ne bo dovolj časa. Moral bom poslati strička Jordana s sporočilom za stotnika Popova, da ti čim prej izdajo potni list.

ŽENSKA. Bo stotnik Popov upošteval sporočilo?

MOŠKI. Zakaj ga ne bi upošteval?

ŽENSKA. Ker je oficir. Ni neka študentka ali učenka, da bi mu pošiljal sporočila.

MOŠKI. Poskrbel bom, da mu bo striček Jordan pojasnil.

ŽENSKA. Kaj naj mu striček Jordan pojasni?

MOŠKI. Da moraš čim prej na pot.

ŽENSKA. Stotnik Popov mi bo osebno prinesel potni list. Poveljeval je karavli pred hišami leta enaindevetdeset.

MOŠKI. Spi se mi.

ŽENSKA. Spi, kdo ti brani. (Pavza.) Ali se ne bi dogovorila, kaj bova s služkinjo, ko bom odšla.

MOŠKI. Ne bova se dogovorila.

ŽENSKA. Zakaj ne?

MOŠKI. Ker ne boš šla?

ŽENSKA. Na Klementini, nasproti narodnega muzeja, prodajajo veliko lepih galoš. Poslala jo bom, da kupi.

MOŠKI. (*Gleda žepno uro.*) Še pet ur.

ŽENSKA. Če želiš, lahko pošljem en ali dva para tvoji sestri?

MOŠKI. Čez pet ur moram vstati za sestanek. Razdelili bomo vloge. Moram vstati.

MOŠKI. Sprašujem te, ali naj pošljem en par galoš tvoji sestri?

MOŠKI. Jaz imam dve sestri.

ŽENSKA. Bom pa poslala obema.

MOŠKI. Si ne bi že slekla te obleke?

ŽENSKA. Zakaj naj si slečem obleko?

MOŠKI. Ker je ura dve.

ŽENSKA. Vzemi ene škarje in si postrizi nohte.

MOŠKI. Kaj?

ŽENSKA. Nohte si postrizi. Na nogi.

MOŠKI. Kaj je z mojimi nohti. Danes sem bil v kopališču.

ŽENSKA. Komu misliš, da si podoben s temi nohti? Zmaju Gorjaninu?

MOŠKI. Ničesar nimam za nohti.

ŽENSKA. Dolgi so. Ne vidiš, da so dolgi?

MOŠKI. Ne morem jih bolj postriči.

ŽENSKA. Zakaj jih nisi postrigel, ko je bilo treba?

MOŠKI. Sleci si to obleko in se vleži.

ŽENSKA. Sedaj opažam, da ima teta Mariola prav.

MOŠKI. Kaj?

ŽENSKA. Teta Mariola. Rekla je, da si podoben kači.

MOŠKI. Ni res. Rekla je, da sem podoben ciganu.

ŽENSKA. Kožo imaš malo rumeno in zeleno. Nekaj belega v očeh in še to ni belo, ampak rumeno.

MOŠKI. Od luči.

ŽENSKA. Ni od luči. Tudi podnevi si rumen in zelen.

MOŠKI. Tvoja teta Mariola je podobna plodni svinji.

ŽENSKA. Ti boš ležal tukaj rumen in zelen in s temi dolgimi nohti, jaz pa naj si slečem obleko. Ne morem je sleči.

MOŠKI. Pojdi tja čez v spalnico. Zakaj si prišla sem?

ŽENSKA. Tudi v spalnici ne morem.

MOŠKI. Toliko me sovražiš?

ŽENSKA. Ne morem spati s kačo pod isto streho.

MOŠKI. Zakaj mi ne zavežeš oči? Zaveži mi oči, ko greva v goste in me vodi kot kakšnega slepca.

ŽENSKA. Drugi moški niso imeli zvezanih oči. Ampak tudi gledali niso tako.

MOŠKI. Kako sem gledal? *(Pavza.)* Sedela je pred menoj, kako je ne bi gledal. *(Pavza.)* In povedal sem ti, ko o čem razmišljam, gledam tako. Gledam in ne vidim. O nečem sem razmišljal.

ŽENSKA. Kaj si razmišljal?

MOŠKI. In v Knjaževem¹, z dvema študentkama – prav tako. Povedal sem ti, da sem o nečem razmišljal. Nisem ju gledal.

ŽENSKA. Kaj pa krpa?

MOŠKI. Kakšna krpa?

ŽENSKA. Kolikokrat si ji vrgel krpo v naročje?

MOŠKI. Ne kriči, zbudila boš služkinjo.

ŽENSKA. Štirikrat. Zapovrstjo.

MOŠKI. Nisem si jaz izmislil te neumne igre. Sami odrasli ljudje – sedimo tam in si podajamo eno zvezano krpo.

ŽENSKA. Tebi je bila igra všeč. Štirikrat! Zapovrstjo.

MOŠKI. Sedela je nasproti mene. Kam naj bi vrgel krpo.

ŽENSKA. Tudi jaz sem sedela nasproti tebe.

MOŠKI. Nisi sedela nasproti mene. Sedela si zravn mene, na fotelju.

ŽENSKA. Niti opazil nisi. Ko se je igra začela, sem se tudi jaz presedla. Zraven nje sem se vsedla, na zofo.

MOŠKI. Torej nisem. Nisem opazil.

ŽENSKA. Kako bi opazil! Vidva ničesar ne opazita. Mar bi odšla kot ostali in vaju pustila sama.

MOŠKI. Jaz je ne morem prenašati. Razumeš, kaj ti pravim? Ne prenesem je. Prazna je in neumna in....

ŽENSKA. In kaj?

MOŠKI. In stokrat sem ti rekel, da je ne vlačijo domov. Zakaj jo neprestano vabiš domov?

ŽENSKA. Da ti ni dolgčas. Kadar je tukaj, si vedno dobre volje.

MOŠKI. Zelo dobro veš, da je ravno nasprotno.

ŽENSKA. Tudi nocoj pri Tihovih si bil zelo dobre volje. Ves srečen, vzbujen.

¹ Knjaževo – četrt v Sofiji, takrat vas v okolici Sofije.

MOŠKI. Danes sem že ves dan tak. Ne samo zvečer. Cel dan.

ŽENSKA. Zakaj?

MOŠKI. Ne vem.

ŽENSKA. Ker si vedel, kdo bo prišel k Tihovim.

MOŠKI. Pravzaprav sem pozabil, da greva nocoj k Tihovim. Okrog šestih sva s Kirilom Hristovom odšla iz gledališča. Srečala sva profesorja Mihalčeva in Asena Zlatarova. Bila sta z ženama. Klepetali smo. Potem sva s Kirilom Hristovom šla naprej po ulicah.

ŽENSKA. In?

MOŠKI. Nič. Prijetno je bilo.

ŽENSKA. Kaj je bilo prijetnega? Te umazane sofijske ulice?

MOŠKI. Zakaj bi bile umazane. Ko pa sneži.

ŽENSKA. Kaj pa dolg nos Kirila Hristova? Ti ga ne prenašaš?

MOŠKI. To so stvari preteklosti. Sedaj bova objavila revijo.

ŽENSKA. Se pravi sneg in Kiril Hristov in revija. Kaj pa to, da bo v gledališču uprizorjena tvoja nova drama.

MOŠKI. Kaj?

ŽENSKA. Ali ni prijetno?

MOŠKI. Prijetno je.

ŽENSKA. In ko te zagledajo študentke. In ti pošiljajo anonimna sporočila po pošti in rože. Ni to prijetno?

Moški se s hrbtom obrne proti ženski. Potegne odejo visoko čez glavo.

Pavza.

Ženska sede na pručko. Izmakne pištolo iz hlač, obešenih čez naslonjalo stola. Drži jo v rokah.

MOŠKI. Lora!

ŽENSKA. Da.

MOŠKI. Kolikokrat si nocoj vstopila v mojo sobo?

ŽENSKA. Zakaj ne bi vstopila.

MOŠKI. Si se dotikala revolverja?

ŽENSKA. Nisem.

MOŠKI. Zdelo se mi je prejle, da si izvlekla revolver in ga namerila proti meni.

ŽENSKA. Zdelo se ti je?

MOŠKI. Spotil sem se. Pa še vroče mi je. (*Odvrže odejo, se dvige.*)

ŽENSKA. (*pusti pištolo na sedežu stola*) Ne pij toliko vina.

Obleka, vržena čez naslonjalo stola, sako in hlače, ne dopušča moškemu, da bi videl pištolo. Ne bo je videl do konca tega dela drame, čeprav jo bo ženska še nekajkrat vzela v roke.

MOŠKI. Nisem pil. Pil sem, kolikor so pili drugi. Nisem pil.

ŽENSKA. Se pravi, jaz sem vzela revolver in ga uperila proti tebi?

MOŠKI. Nekega večera sem tako sedel s svojima sestrama na čaradku in naenkrat se mi je zazdelo, da neka dekleta v belih oblekah plešejo kolo na vrtu. Plesale so in umirale od smeha. In sem kriknil. Naslednji dan sem z vročino ležal v veliki sobi. Mama je prekopala mesto in ga posipala s sladkorjem in razkadila s Kristusovim cvetjem*. Prišla je in mi dala eno krpo s kisom na glavo. In rekla: »Poslali smo jih, da plešejo v Pusti Gori*«.

ŽENSKA. Ubogi Pejo.

MOŠKI. Se delaš norca?

ŽENSKA. Zakaj bi se delala norca?

MOŠKI. Oprosti za prejle.

ŽENSKA. Za kaj?

MOŠKI. Da sem te odrezal pri Tihovih.

ŽENSKA. Odšla sem samo pogledat eno knjigo na polici.

MOŠKI. Ne spodobi se tako obračati hrbta družbi.

ŽENSKA. Imela sem razlog.

MOŠKI. Kakšen razlog si imela?

ŽENSKA. Je tvoj oče pretepal tvojo mater, dokler je bila živa?

MOŠKI. Mar bi rada rekla, da bom to podedoval in te bom pretepal?

ŽENSKA. To, kar si naredil, je bilo še hujše.

MOŠKI. Rekel sem samo, da pusti knjigo in sedi poleg nas.

ŽENSKA. S kakšnim tonom si to rekel?

MOŠKI. Star sem šestintrideset let. Me morem se spremeniti.

ŽENSKA. Ne moreš in nočeš.

MOŠKI. In nočem. Ker si ti prva, ki mi je rekla, da sem grob človek. Nobeden mi še ni rekel tega ...

ŽENSKA. Nobeden ali nobena?

MOŠKI. No, dobro. Nobena.

ŽENSKA. Normalno.

MOŠKI. Kaj je normalno?

ŽENSKA. Ti nisi bil poročen. Kultura moškega se odraža v tem, kako se obnaša do svoje žene. Do tuje žene je tudi divjak prijazen.

MOŠKI. Kaj mi boš še nocoj očitala? Kaj mi imaš še za povedat?

Ženska privzdigne pištolo tako, da ji leži na dlani, vzporedno s sedežem stola. Z njo v roki premika roko gor in dol, kakor da bi preverjala njeno težo.

MOŠKI. Jaz sem podeželan. Nisem se pet let šolal v Angliji.

ŽENSKA. Dve. Dve leti.

MOŠKI. Niso me vzgajale guvernante.

ŽENSKA. Nisem imela guvernante.

MOŠKI. In nisem preživel otroštva med ministri in diplomati. Ko sem prvič potoval v Pariz, se mi je nek Nemec smejal v neki gostilni v Münchenu. V bližini postaje. Ker sem si obesil suknjič in kapo na napačno mesto. Ena me je ogovorila kot žival – spet nisem razumel zakaj – nisem znal njihovega pasjega jezika. In sedaj, ko potujem preko Nemčije, bežim kot preplašen zajec. Ti misliš, da ne pomnim, kako so se ti klanjali natararji v tisti restavraciji na San Michellu, mene pa so gledali kakor opico iz Orienta. Vedel sem, da sem nezaželen.

ŽENSKA. To ti ni preprečevalo, da si se pojavil v restavraciji na San Michellu s tisto plavolaso prostitutko in s samozavestjo Aleksandra Makedonskega.

MOŠKI. Da, milejdi. Imam samozavest. In še jo bom imel, če hočejo, naj se zberejo vsi penčoslavejkovci, doktorkrstevci in petkotodorovci in mi rečejo, da sem čirpanski cigan. (Penčo Slavejkov, Doktor Krstev in Petko Todorov – estetski krog Misel – modernisti in simbolisti.)

ŽENSKA. Kako moreš govoriti zoper Penča Slavejkova?

MOŠKI. Govoril bom, kakor bom hotel. Ti pa boš poslušala, ker sta vidva eno in isto. (oba pri eni glihi)

ŽENSKA. Ti si nehvaležnež!

MOŠKI. Molči, ker ne veš.

ŽENSKA. Penčo Slavejkov ti je dal ime! Penčo Slavejkov ti je dal ime Javorov. Kaj bi ti brez Penča Slavejkova in brez doktorja Krsteva?

MOŠKI. Ne govori ti meni, kdo je Penčo Slavejkov. Če bi bil na onem svetu, bi se tudi tam skrival v njegovi senci, snemal bi mu klobuk in kričal umrlim: »Poglejte, kakšno čudo je rodila Bolgarija!«

ŽENSKA. Kdaj ti je Penčo Slavejkov rekel kaj takega?

MOŠKI. Ni rekel tega.

ŽENSKA. On te ima za večjega od Vazova.

MOŠKI. Kaj naj s tem?

ŽENSKA. Kako kaj?

MOŠKI. Ne sili me, da maham z repom in se dvignem na zadnje tace, samo zato, ker je nekdo rekel: »Ti si cucek, ampak večji od ostalih cuckov.«

ŽENSKA. Penčo Slavejkov te nikoli ni imel za cucka.

MOŠKI. Zanj nisem bil človek elite, zanj sem bil deček iz Čirpana, kjer mu je Gospod dal talent, ni mu pa dal očeta in matere, ki bi ga naučila, kakšne zgodbe naj pripoveduje, medtem ko srka kavo v salonih sofijjskih bedakov.

ŽENSKA. Jaz sem ti zvesta. In Penčo Slavejkov ti je zvest. In Doktor Krstev, ki te je iztrgal iz obrobja in te naredil to, kar si sedaj.

MOŠKI. Kaj sem sedaj? Jaz bi takoj dal vse, kar imam in se vrnil v Anhialo, če bi lahko. Ničesar ne potrebujem. Samo tisto sobo.

ŽENSKA. Kakšno sobo?

MOŠKI. Sobo. Z mizo in posteljo. In enim stolom. In ena smokva je bila. Ko sem sedel za mizo, sem zapiral okno, da niso vletavale ose. Prihajale so zaradi fig.

ŽENSKA. In kaj boš delal v tej sobi?

MOŠKI. Kar sem takrat. Rekli so mi Senca. Ker se nisem z nikomer srečeval. Preko telegrafa v sobo. Samo navečer, ko ni bilo nikogar, bi šel do morja. In spet za mizo. Rekli so mi senca.

ŽENSKA. Pa pošlji pismo v Anhialo. Morda imajo še prosto mesto telegrafista. Ali pa postani telegrafist tukaj. *(Pavza)*. Morja ti ne morem pripeljati, lahko pa naročim, da ti spodaj zasadijo smokvo. *(Pavza.)* Nehvaležnež si. Jaz sem se poslovila od vseh. Ne pišem. Ne igram. Od najbližjih sem se odtujila zaradi tebe. Kaj bi še rad?

MOŠKI. Sobo. Eno sobo s štirimi stenami.

ŽENSKA. Ampak tista jih ima pet.

MOŠKI. In brez vrat.

ŽENSKA. Da ne bom mogla noter?

Pavza.

(Ponovno dvigne pištolo na dlan, kot bi preverjala njeno težo.)

ŽENSKA. Ti si imel veliko samskih stanovanj. Si se bolje počutil tam? Z eno razpadajočo posteljo in eno kljuko na steni, da si si obesil kapo. Ti je bilo lepše?

MOŠKI: Grozno mi je bilo. Na začetku.

ŽENSKA. Na katerem začetku?

MOŠKI. Ko sem prišel v Sofijo.

ŽENSKA. Kaj nisi imel zelo lepe lastnice. Na Pirotski ali na Mariji Luizi? (ulice v Sofiji)

MOŠKI. Živel sem na Antimu I., za kopališčem. Lastnica je bila stara in gluha. In prekleta.

ŽENSKA. Je bila pa zato četrta lepa. Z najbolj umazanimi bordeli. Kaj ti ni všeč?

MOŠKI. Sofija mi ni všeč.

ŽENSKA. Zakaj ne greš v Čirpan. Nabiral boš grozdje in prodajal vino v trgovini tvojega očeta.

MOŠKI. Nikar. Samo o Čirpanu nikar. In tudi o mojih!

ŽENSKA. Kaj?

MOŠKI. Ne dovolim ti.

ŽENSKA. Hinavec si. Kolikokrat si v teh desetih ali petnajstih letih, odkar si v Sofiji, šel v Čirpan.

MOŠKI. Molči!

ŽENSKA. Enkrat. Na pogreb svoje mame.

MOŠKI. *(prižge cigareto)* Ni res.

ŽENSKA. Kaj te je toliko zadrževalo v Sofiji? *(Pavza.)* Če bi bila ona živa in bi sedela tukaj na mojem mestu, bi potem rekel, da boš pustil vse in odšel v Čirpan?

MOŠKI. Kdo? Če bi bil kdo živ?

ŽENSKA. Ona.

MOŠKI. Pusti mrtve.

ŽENSKA. Ne govorim o tvoji materi.

MOŠKI. Kdaj sem rekel, da grem v Čirpan.

ŽENSKA. No, dobro. Ne v Čirpan, v Anhialo. Če bi bila ona živa in bi sedaj sedela tukaj, bi rekel, da bi pustil vse in spet postal telegrafist v Anhiali?

MOŠKI. V predalu so uspavalne tablete. Vzemi eno tableto in boš zaspala.

ŽENSKA. Samo to bi rada, da mi poveš.

MOŠKI. Kaj?

ŽENSKA. Če bi ona...

MOŠKI. Katera?

ŽENSKA. Gospodična.

MOŠKI. Ne govori ji gospodična.

ŽENSKA. Kaj sem pa slabega rekla?

MOŠKI. Imela je ime.

ŽENSKA. Nočem ga omenjati.

MOŠKI. Imej vendar spoštovanje do umrlih.

ŽENSKA. Nočem ga omenjati. Imela sem jo rada.

MOŠKI. Potem jo pusti. Pusti jo. Govori o čem drugem. O nocojšnjem večeru, na primer. Sprašuj! Še sprašuj! Nasproti katere sem sedel. Katero sem pogledal. Še sprašuj!

ŽENSKA. Rekel si – Pustil bom vse, kar imam in odšel v Anhialo. Kaj imaš?

MOŠKI. Nič.

ŽENSKA. A res?

MOŠKI. Dve obleki. Tri puške. En nahrbtnik.

ŽENSKA. Puške so od Makedoncev.

MOŠKI. No, torej nimam nič.

ŽENSKA. Mislila sem, da imaš ženo.

MOŠKI. Bolje bi bilo, da ne bi napisal treh pesniških zbirk. Da tudi dram ne bi bilo. In gledališča. Tudi gledališča. Da bi bil spet tak kot sem bil v Anhiali. To sem hotel reči.

ŽENSKA. Ne moti te gledališče. Jaz. Jaz te motim.

MOŠKI. Si se dotikala revolverja?

ŽENSKA. Sem ti že povedala.

MOŠKI. Nisi mi povedala.

ŽENSKA. Razen teh, v belih srajcah, ki so plesale na vašem dvorišču, se ti je od takrat še kaj prikazovalo?

MOŠKI. Zakaj?

ŽENSKA. Ker sva že eno leto poročena, jaz pa ne vem ničesar o tebi.

MOŠKI. Vse sem ti povedal.

ŽENSKA. Ničesar mi nisi povedal. Sedim tu, pred teboj, kot v kakšni čakalnici. Gospod ne sprejema.

MOŠKI. Hristo Botev.

ŽENSKA. Kaj?

MOŠKI. Hristo Botev. On se mi je prikazal.

ŽENSKA. Zakaj?

MOŠKI. Ne vem. To je bilo spomladi. V maju. Morda je neka bolezen.

ŽENSKA. In kaj?

MOŠKI. In nič. Stal je zraven mene in me gledal. Ko sem spal v postelji je prišel, se vstavil in me gledal.

ŽENSKA. Ampak kako? Z brado in s puško in s sabljo?

MOŠKI. Saj sem rekel. Hristo Botev. Brez puške in brez sablje. S škornji. Najprej sem videl njegove škornje. Ko sem odprl oči, sem videl pred seboj neke škornje.

ŽENSKA. Je kaj rekel?

MOŠKI. Ničesar ni rekel. Samo dvakrat je iztegnil roko, da bi me dvignil.

ŽENSKA. Morala si bom kupiti očala in kup knjig ter se vpisati na Sorbono. (pariška univerza)

MOŠKI. Kaj?

ŽENSKA. Da bom, ko se vrnem, naredila red v tej prekleti bolgarski književnosti.

MOŠKI. Zakaj je prekleta?

ŽENSKA. Ker niti eden ni napisal ničesar dobrega o tebi. Da bi končno razumel kdo si in kakšen si.

MOŠKI. Jaz vem, kdo sem in kakšen sem.

ŽENSKA. Zakaj se torej pretvarjaš, da si Hristo Botev?

MOŠKI. Ne pretvarjam se.

ŽENSKA. Zakaj ga sanjaš?

MOŠKI. Ne sanjam ga. To se dogaja, ko sem buden. Morda je to kakšna bolezen. In bilo je pred mnogimi leti.

ŽENSKA. Zakaj ravno Hristo Botev?

MOŠKI. Ne vem.

ŽENSKA. Hristo Botev je napisel dvajset pesmi in se odpravil, da pokolje Turke na Balkanu. Ti pa reci-piši devetnajst – gremo z Mesarji iz Makedonije.

MOŠKI. Lora!

ŽENSKA. Ko bi vsaj koga zaklal.

MOŠKI. Tudi on ni klal.

ŽENSKA. Vidiš, v tem sta si podobna.

MOŠKI. Ne dovolim ti, da jim praviš Mesarji.

ŽENSKA. Ti si jim tako pravil.

MOŠKI. Jaz lahko. Ti ne smeš.

ŽENSKA. Naj te spomnim, kako si prišel iz Soluna in s koliko ključki si me prisilil zakleniti puške in nahrbtnike, ker se je gnusilo tvoji duši.

MOŠKI. Vračal sem se iz vojne. Kako se mi ne bi gnusilo v duši.

ŽENSKA. Smešno. Sedaj, ko pomislim, je bilo res smešno.

MOŠKI. Vojna je bila smešna?

ŽENSKA. Pisal si mi poslovilno pismo, da si naposled/vseeno na parniku Radetzky. In Petka si omenjal, kot je Hristo Botev omenjal tiste otroke. Jaz sem se pa pretvarjala, da sem Veneta Boteva.

MOŠKI. Ti si se lahko pretvarjala. Jaz se nisem.

ŽENSKA. In tisti četniki v Samokovu...

MOŠKI. Kaj je s četniki?

ŽENSKA. Brivci in furmani, z namenom, da bi pili in ropali.

MOŠKI. Kdo ti je rekel kaj takega o četnikih?

ŽENSKA. Ti.

MOŠKI. Zakaj si se premaknila?

ŽENSKA. Zakaj se ne bi?

MOŠKI. Sedaj, če pomislim, kaj je tisto najdragocenejše na tem svetu, za kar bi mi bilo žal, ko bi umiral, bi bila to Makedonija. In prvi človek, ki bi ga poiskal na onem svetu, če obstaja oni svet, bi bil to Goce.

ŽENSKA. Ne govori o Gocetu. (Goce Delčev – Pejo Javorov je eden izmed prvih, ki so napisali biografijo o Gocetu Delčevu)

MOŠKI. In on bi me pričakal s tremi zvončki. Nabral bi tri zvončke in mi jih dal, ker je bil zadovoljen s prvo številko lista »Svoboda ali smrt«. Mož z dvema samostreloma za pasom. In z bajonetom.

ŽENSKA. Ne govorim o Gocetu.

MOŠKI. Hristo Črnopejev je imel sto pet kilogramov zlata za odkup gospodične Stone in gospe Cilka, ni si pa vzel niti grama za svojo ženo. Njegova žena in štirje otroci so v severni Bolgariji umirali od lakote. Kristjto Asenov je šel peš do Sofije, si od sestre sposodil 10 levov za vlak do Kjuštendila in tudi ni posegel po zlatu. Komu praviš ti lopov in morilec?

ŽENSKA. Kaj pa zaklani v Mehomiji? (danes Razlog) Kaj pa ropanja v Kavali? (Grčija)

MOŠKI. Govoril sem o letu 1903!

ŽENSKA. Jaz sem pa govorila za sedaj.

MOŠKI. Kaj sedaj? To kar je sedaj je vojna, ni revolucija.

ŽENSKA. Tudi če bi napravili revolucijo, bi vseeno umirali nedolžni ljudje, Jaz vem, kaj je revolucija.

MOŠKI. Od francoskih redovnic iz internata? So vas one učile, kaj je revolucija?

ŽENSKA. Si morda pozabil, kdo je bil moj oče?

MOŠKI. Mar bi rada rekla, da je revolucionar?

ŽENSKA. In moj stric, a tudi on ni bil revolicionar?

MOŠKI. In tvoja mati. In tvoj bratranec Raško. In general Račo. In general Cončev. In car Ferdinand z vsemi svojimi dvorci in kočijami. Vsi so revolucionarji.

ŽENSKA. Govorila sem o Ljubenu Karavelovu. Nisem govorila o carju.

MOŠKI. Kaj imaš sploh z Ljubenom Karavelovom? Razen priimka

ŽENSKA. Nihče od mojih ni bil carski podanik (dvorjan).

MOŠKI. Goce je umrl obupan. Ko me je s tremi zvončki pričakal ob tisti skali, je bil že obupan.

ŽENSKA. Niti moja mati.

MOŠKI. Kar je bilo zveri v Bolgariji, z uniformo ali brez uniforme, vse se je začelo sliniti za svobodo Makedonije.

ŽENSKA. To, da so jo enkrat ali dvakrat povabili na dvor, nič ne pomeni.

MOŠKI. Vsi od Peterburga do Londona so pričeli plesti košaro iz makedonskih reber. Kaj bi naj / Kaj bi lahko napravil en Goce?

ŽENSKA. Ali sploh veš, kakšni ljudje so se zbirali pri generalu Lermontovu.

MOŠKI. Kakšen general? Kakšen Lermontov?

ŽENSKA. General Lermontov. Pesnikov sorodnik. Stokrat sem ti že povedala, da je moja mati stanovala pri njih v Moskvi. In spoznala Sofijo Perovsko in Natalijo Armfeld.

MOŠKI. Kaj je s tem?/ In kaj?

ŽENSKA. Oni sta revolucionarki.

MOŠKI. Pri generalu?

ŽENSKA. Saj ti pravim.

MOŠKI. Kaj mi praviš?

ŽENSKA. General Lermontov. Pri njem so se zbirali.

MOŠKI. Kdo se je zbiral?

ŽENSKA. Oni. Revolucionarji.

MOŠKI. Ne govori mi, da je lahko nek general revolucionar, ker bom vzel to svetilko in jo treščil ob tla.

ŽENSKA. Kaj/česa je pa svetilka kriva?

MOŠKI. Zato je nastala ta tragikomedija tam doli, ker so se generali pretvarjali, da so revolucionarji.

ŽENSKA. A tragikomedija?

MOŠKI. General – revolucionar!

ŽENSKA. Razen mene in tebe ne vidim ničesar tragikomičnega v vsej tej zadevi.

MOŠKI. Ker te ni bilo tam.

ŽENSKA. Tu sem bila. Ne misli, da mi je bilo lahko, ko sem te gledala celo leto, kako vzdihuješ in stokaš ob zemljevidu.

MOŠKI. To so bolgarska mesta in vasi. Tam so še vedno Bolgari.

ŽENSKA. Dovolj.

MOŠKI. Kaj dovolj?

ŽENSKA. Celo leto napadanja, umikanja, računanja in barantanja. S Srbi smo bili bratje, z Grki smo bili bratje. Srbi so postali razbojnik, Grki so postali razbojnik. Največji razbojnik – Romuni. Sedaj bomo s Turki postali bratje. Dovolj mi je.

MOŠKI. Tudi meni je dovolj. Odidi, vleži se in zaspi!

ŽENSKA. To, da jaz doživljam tragedijo, te ne zanima. Moja tragedija tebe ne zanima.

MOŠKI. To je katastrofa za Bolgarijo. Kaj naj naredim, če ne morem spati, ne morem pisati. Pet držav proti eni ubogi Bolgariji.

ŽENSKA. Ko so se pojavili veliki mešetarji za Makedonijo, si rekel, da je treba nekaj ukreniti.

MOŠKI. Rekel sem. Rekel sem, da je treba nekaj ukreniti.

ŽENSKA. In se je ukrenilo. Nastala je katastrofa.

MOŠKI. Mar sem jaz kriv za katastrofo? Pred desetimi leti, ko sem zašuščal Makedonijo, sem agitiral, agitiral sem za socialno revolucijo, nisem agitiral za vojno. (Balkanske vojne)

ŽENSKA. Ko si se odšel veselit brzostrelk okrog Kjustendila.

MOŠKI. Kaj?

ŽENSKA. Pred dvema mesecema.

MOŠKI. Nisem se veselil. To so bili najtemačnejši dnevi mojega življenja.

ŽENSKA. Zakaj si šel?

MOŠKI. Naj bi sedel tukaj? V tvojem naročju?

ŽENSKA. To ni bila revolucija.

MOŠKI. Jaz nisem napisal niti ene vrstice o vojni. Napisal nisem niti ene rodoljubne pesmi.

ŽENSKA. Pa kaj potem, če nisi napisal?

MOŠKI. Drugi so pisali.

ŽENSKA. Torej zaspi, če imaš čisto vest. Zakaj ne spiš?

MOŠKI. Ena pesem se mi vrti po glavi.

ŽENSKA. Piši. Izvoli, glej tintnico.

MOŠKI. Slišal sem jo pred desetimi leti. Ko sem patroljiral na konju s tiskarno.

ŽENSKA. Jaz te motim.

MOŠKI. Pel jo je nek fant iz Kukuša. »Dekle, dekle, lepo dekle! Poletna perunika, zimska vijolica! Kaj is razcvetela rano pred veliko nočjo, veliko nedeljo.«

ŽENSKA. Sovražim to Makedonijo.

MOŠKI. Ko sem vstopil v kakšno hišo, mi je dekle podalo jabolko. Gospodar je nalil en ali dva kozarca žganja, kavo so ponudili. In če so imeli dekle, mi je dekle podalo jabolko za »Dobrodošel«. Podalo in zbežalo. Molčal sem ob ognju. Mico pa je govoril namesto mene. Potem bi razporedili drobnarije iz torbe in začeli s tiskanjem. Cela tiskarna se je nahajala v dveh jahaških torbah. Imeli smo bombo na konjevem hrbtu, da bi jo lahko takoj aktivirali, če bi se kaj pripetilo in bi lahko zbežali. Imel sem govor v neki cerkvi v velikonočnem času (okrog velike noči). O svobodi in bartstvu. Tristo posiljenih žena in deklet, dvesto požganih vasi, sedem tisoč obglavljenih – tako so oni razumeli svobodo in bratstvo.

ŽENSKA. Mar si jih ti obglavil? Turki so jih obglavili.

MOŠKI. Kako si razcvetelo zgodaj pred veliko nočjo... sedaj jim deset let na grobovih raste plevel, psi jih močijo/zalivajo in vojaški škornji si jih delijo. Ta del grškemu kralju, ta del srbskemu, tisti pa za Nemca, da ne bo jezen.

ŽENSKA. Obžaluj, božaluj, vse obžaluj. Tudi Makedonijo in Makedonke. Bolgarijo objokuj, ker je car Nemec. Ko boš že jokal, se spomni še kdaj name.

MOŠKI. Sleci si to črno obleko in lezi.

ŽENSKA. Te moti barva obleke?

MOŠKI. Zakaj si si prinesla tistih deset halj iz Pariza. Obleci si eno haljo.

ŽENSKA. Ne maraš črne?

MOŠKI. Še sem živ.

ŽENSKA. Živ si. Ti si živ.

MOŠKI. Sleci to črno obleko.

ŽENSKA. Si mar pozabil, kaj se je zgodilo pred tremi meseci?

MOŠKI. Kaj se je zgodilo?

ŽENSKA. Nič se ni zgodilo.

MOŠKI. Molči, ker je greh.

ŽENSKA. Kaj je greh?

MOŠKI. Greh je žalovati za nerojenim otrokom.

ŽENSKA. Kaj pa ti? Kaj si želiš? Makedonijo?

MOŠKI. A jaz? Sebe.

ŽENSKA. Ti nimaš težav. Sediš v toplem kabinetu v tem novem gledališču, časopisi vsak dan pišejo o tebi, umetnice trkajo na tvoja vrata.

MOŠKI. Kje slišiš, da trkajo? (Pavza.) Ne potrebujem toplega kabineta. Ne zanima me, kaj pišejo časopisi. Pred očmi imam opanke in vezalke. Pustil je njivico, če jo je sploh imel, plug je pustil in odšel kričat hura proti granatam. Ker mu je pisalo v čitanki: »Ta, ki je v boju padel za svobodo, ta ne umre«*(*Hristo Botev: Hadži Dimiter; prevedla Katja Špur, Atologija bolgarske književnosti 1 del, str. 165.*) in »Ljubim te, moja draga domovina.« Sedaj mu telo gnije na tujem ozemlju, njegovi otroci umirajo od lakote, nekdo pa sedi v svojem toplem kabinetu, pije kavo in se zgraža nad zemljevidom. Pokronali smo ga.

ŽENSKA. A si ti ukazal topništvu, naj strelja na Srbe?

MOŠKI. Nisem. Jaz nisem.

ŽENSKA. Kaj torej?

MOŠKI. Nisem se imel namena kronati za imperatorja v Carigradu. Sedaj je lahko reči Ferdinand je kriv. Ko bi lahko, ni nihče nič rekel. In niti napisal. Tudi jaz ne/ Niti jaz.

ŽENSKA. Piši sedaj. Če veš, kaj se mora napisati. Sedaj piši.

MOŠKI. Ne morem in ne znam. Ne vem, o čem je treba pisati.

ŽENSKA. Pokliči jutri Todorja Aleksandrova in mu reci, naj si pride iskat puške iz shrambe.

MOŠKI. Eden je misli, da dela revolucijo, drugi pa je šel osvajat Carigrad.

ŽENSKA. Ali naj jih spravim v kako skrinjo?

MOŠKI. Ali veš kaj smo bili mi? Pogrebniki na poroki. Vsi so začeli izvajati teroristične akcije in špekulirati, mi pa Svoboda makednoskem sužnju! Pogrebniki na poroki. Ne dotikaj se pušk.

ŽENSKA. Kaj ti bodo?

MOŠKI. Ne dotikaj se jih.

ŽENSKA. Zdaj si lep.

MOŠKI. Kaj?

ŽENSKA. Lep si, ko me tako gledaš s temi široko odprtimi očmi in s temi gubicami okrog ust, izgledaš kot otrok, ki so ga nečesa obtožili.

MOŠKI. Zdaj pa ne bom zaspal.

ŽENSKA. Popij kaj.

MOŠKI. Kaj naj pijem?

ŽENSKA. A niso nekje uspavalne tablete?

MOŠKI. Ni mi do tablet.

ŽENSKA. Želiš, da zaigram kaj na pianino? (a je res to to?)

MOŠKI. Sedaj?

ŽENSKA. Igrala bi.

MOŠKI. Pridi sem.

ŽENSKA. Zakaj?

MOŠKI. Tako.

(ženska se ne premakne z mesta)

Ali ni ostalo še nekaj vina od zadnjič?

ŽENSKA. Ne vem.

MOŠKI. Prav. Spli bom eno tableto.

ŽENSKA. Pij, kar hočeš.

MOŠKI. Zakaj ne prideš sem?

ŽENSKA. Ali ni v drugi sobi še ena steklenica francoskega konjaka. Vina ni.

MOŠKI. Daj, ga bom jaz prinesel.

ŽENSKA. Zakaj ne smem igrati?

MOŠKI. Ker boš zbudila lastnike. Kaj delaš?

ŽENSKA. Spravljam jo. *(Da pištolo v zadnji žep hlač.)* Padla je. Kupila sem ga v trgovini Dva Trnovčančka.

MOŠKI. Kaj?

ŽENSKA. Konjak.

MOŠKI. Je bil ta gumb odpet?

ŽENSKA. Kateri?

MOŠKI. Na žepu?

ŽENSKA. Ne vem. Najbrž. Kako bi sicer padla.

MOŠKI. *(Nekaj sekund gleda žensko, vzame pištolo, odkoraka do pisalne mize, odpre predal, položi pištolo vanj in zaklene predal.)* Želiš, da greva sedaj v spalnico in se vleževa?

ŽENSKA. Ne. Nočem.

MOŠKI. *(Položi roko na njeno glavo.)* Lora! *(Ona vzame njegovo roko z obema svojima rokama in si jo prisloni na lice.)* Nič ti ni treba narediti. Jaz te bom nesel tja.

ŽENSKA. Nočem.

MOŠKI. Slekli ti bom obleko.

ŽENSKA. Ne.

MOŠKI. Položil te bom na posteljo.

ŽENSKA. Nočem.

MOŠKI. A je to življenje. *(S hitrim gibom iztrže svojo roko in odide.)*

Ženska obstane ob pisalni mizi, poskuša odpreti predal, hitro se umakne stran. Vstopi moški.

MOŠKI. Luč je dogorela. Kje je kakšna sveča?

ŽENSKA. Morda je tukaj. V predalu.

MOŠKI. Ni v predalu. *(vzame vžigalice z mizice)* Poiskal jo bom z vžigalicami.

ŽENSKA. Pazi, da ne zažgeš hiše tem ljudem.

Moški odide. Ženska gre v drugo sobo. Čez nekaj časa se zaslišijo zvoki klavirja.

DRUGI DEL

Moški vstopi, pusti steklenico na mizici. Glasba preneha. Vzame žepno uro, odpre pokrovček, živčno ga zapre. Ob odprtih vratih na desni se pojavi roka, pritisne na električno stikalo. Sedaj svetloba prihaja samo iz sosednje sobe. Med podboji vrat zastane postava, ogrnjena z dolgim črnim ogrinjalom, nad katerim izstopa bela mrtvaška lobanja.

MOŠKI. V kaj si se našemila? *(Pavza)*. Sprašujem te, v kaj si se našemila?

ŽENSKA. Dober večer, gospod Javorov.

MOŠKI. Dobro jutro, gospa Javorova.

ŽENSKA. Daj, izmisli si naslov.

MOŠKI. Čemu naj dam naslov?

ŽENSKA. Živi sliki.

MOŠKI. Pusti te stvari tamle in pridi sem. Našel sem vino.

ŽENSKA. Izmisli si naslov.

MOŠKI. Brezskrbna ženska. Naslov je »Brezskrbna ženska«.

ŽENSKA. Če si pa ti dramatik. *(Odide)*

Moški nalije vino. Ženska vstopi. Obraz ji je veder in nasmejan. Ko se mrtvi prebudimo.

MOŠKI. Kaj?

ŽENSKA. »Ko se mrtvi prebudimo.« Ti je všeč?

MOŠKI. Našel sem vino.

ŽENSKA. Si se prestrešil?

MOŠKI. Če bi te videl Ivan Andrejčin, bi te dal na naslovnico.

ŽENSKA. Morala bi biti gola. V njegovi reviji so mrlički vedno goli.

MOŠKI. Boš rekla Teodorini, da pospravi te stvari tukaj.

ŽENSKA. Katere?

MOŠKI. Masko.

ŽENSKA. Teodorina je rekla, da je ne bo več domov.

MOŠKI. Zakaj?

ŽENSKA. Zaradi danes.

MOŠKI. Zakaj? Kaj se je zgodilo?

ŽENSKA. Nagnal si jo.

MOŠKI. Jaz? Jaz sem jo nagnal?

ŽENSKA. Samo s kakšnim odporom me gledaš. Kaj sem tako strašnega rekla? *(On sedaj sedi na pručki. Ona gre izza njega, mu zarije prste v lase)* Kupila bova tisto hišo ob Tlačanskem bataljonu, kupila ti bom eno mizo, veliko kot ta soba, eno marmorno tintnico in eno srebrno pero. In zaklepal boš vrata z devetimi ključmi.

MOŠKI. Zakaj?

ŽENSKA. Da te kdo ne ukrade.

MOŠKI. Nekdo, ki ima vrt za dinije in lubenice. Da bi mu strašil vrane.

ŽENSKA. Čakaj. En bel las. Imaš en bel las. Izpulila ga bom.

MOŠKI. Pusti ga pri miru.

ŽENSKA. Kakšen pa boš, ko boš star? Z belimi lasmi in s tem črnim obrazom.

MOŠKI. Kot star cigan.

ŽENSKA. Izpulila ga bom.

MOŠKI. Lora!

ŽENSKA. Neka ženska mi je rekla, da si najlepši moški v Sofiji.

MOŠKI. A tako?

ŽENSKA. Od Francije naprej. Takrat si se začel nositi elegantno.

MOŠKI. Kdo pa je ta? Jo bom počastil/da jo počastim.

ŽENSKA. Tudi ona se nosi zelo elegantno.

MOŠKI. Jo poznam?

ŽENSKA. Poznaš jo. Nocoj si ji desetkrat podal krpo.

MOŠKI. Spet boš začela.

ŽENSKA. *(Še vedno z rokami v njegovih laseh)*. Naj obleče kar koli, še vedno je podeželanka.

MOŠKI. Pusti mi glavo.

ŽENSKA. In ti čevlji, ki jih je imela obute. Kupila si je krilo in bluzo pri »Policer in Pipev«, ampak tisti čevlji...

MOŠKI. Kaj delaš?

ŽENSKA. Podeželska osvajalka. Tota. Ime ji je Totka. Tota! Iz Loveča. Ampak se je preimenovala v Doro.

MOŠKI. Oh!

ŽENSKA. Izpulila sem ga.

MOŠKI. Zakaj stojiva tukaj. Zakaj stojiva tukaj sredi noči s tema dvema kozarcema?

ŽENSKA. Pij. Jaz ne morem.

MOŠKI. Tudi jaz ne morem.

ŽENSKA. Tota!

MOŠKI. Ali ni tvoja prijateljica.

ŽENSKA. Ni moja prijateljica.

MOŠKI. Vsedi se. Vsedi se sedaj tu. Sedi. (*Sedaj se ženska vsede. Moški vzravnano stoji. Skloni se in jo poljubi na lase.*) Zakaj se je Teodorina danes razjezila?

ŽENSKA. Ni se razjezila. Postalo ji je nerodno in je odšla.

MOŠKI. Dve ženski sredi zime sedita na klopi in se pogodarjata o poeziji. Kako se človek ne bi smejal.

ŽENSKA. Nisi se smejal. Bil si nesramen in ironičen.

MOŠKI. Gotovo je bil razlog za to.

ŽENSKA. Seveda. Ena meščanka, diletantka, domačinka z velikimi ambicijami sedi na klopi in bere neki igralki pesmi svojega moža. Seveda je smešno.

MOŠKI. Ne morem priti h klopi in razlagati, zakaj sem kaj napisal.

ŽENSKA. Nihče ni od tebe zahteval, da kar koli razlagaš. Samo prosila sem te, da potrdiš, da te psimi nisi napisal zanjo.

MOŠKI. Za katero »njo«?

ŽENSKA. Veš za katero.

MOŠKI. Ne vem.

ŽENSKA. Če ji rečem »gospodična«, me boš spet pogledal kot morilec?

MOŠKI. Zakaj je ne kličeš po imenu?

ŽENSKA. Minka. Pesem ni napisana za Minko.

MOŠKI. Zanjo je napisana.

ŽENSKA. A me hočeš razjeziti?

MOŠKI. Zanjo je napisana.

ŽENSKA. *(odpre knjigo)*

Nocoj sem sanjal te, o mila

Sanajal sem te – ob meni upajočo

Glavó na ramo si mi prislonila

MOŠKI. Ne beri je. Poznam jo.

ŽENSKA. *(bere dalje)*

Tako bilo je – dnevi sreče neizmerne

(vrže knjigo k pisalni mizi) To je napisano za žensko, ki si jo ljubil. Ljubil kot ljubil. V postelji.

MOŠKI. Da.

ŽENSKA. In to je ta.. mala? Minka?

MOŠKI. Ne, ni ona, Preberi zadnjo kitico. Pozabil sem jo.

ŽENSKA. *(odpre knjigo)*

Zbudil sem se in v mraku, strašni temi

Zajokal sem in točil sem solzé do zore

Ob tvojem koncu in usodi tej prekleti

ŽENSKA. Ta je za Minko.

ŽENSKA. Zakaj me dražiš. / Zakaj bi me rad dražil.

MOŠKI. To pesem sem napisal v vasi Straldža. Tudi tam sem bil telegrafist.

ŽENSKA. V prejšnjem stoletju.

MOŠKI. Zakaj?

ŽENSKA. Koliko let si imel, ko si jo napisal?

MOŠKI. Ne vem. Devetnajst – dvajset. Ne. Več. Enaindvajset.

ŽENSKA. Se pravi v prejšnjem stoletju.

MOŠKI. Da.

ŽENSKA. Minka je imela pet. Ali pa sploh še ni bila rojena.

MOŠKI. Zakaj? Umrla je pri dvajsetih letih.

ŽENSKA. Pri katerih koli je že umrla, ti je takrat nisi poznal. V tisti vasi Straldža.

MOŠKI. Poznal sem neko drugo žensko. Ko je Minka umrla in sem pripravljaval izbor pesmi za tisk, sem spremenil zadnjo kitico.

ŽENSKA. (*odpre knjigo*)

Zbudil sem se in v mraku, strašni temi

Zajokal sem in točil sem solzé do zore

Ob tvojem koncu in usodi tej prekleti

MOŠKI. Da. Ampak sem spremenil tudi drugo kitico. Celo pesem.

ŽENSKA. In kakšna je bila? Preden si jo spremenil.

MOŠKI. Ne vem. Ne spomnim se.

ŽENSKA. Kaj pa ona?

MOŠKI. Katera?

ŽENSKA. Ta, iz vasi nevem kako že.

MOŠKI. Bila je učiteljica. Iz Slivena.

ŽENSKA. Kje je sedaj?

MOŠKI. Ne vem.

ŽENSKA. Ampak je živa?

MOŠKI. Gotovo.

ŽENSKA. Zanimivo, ko bom jaz umrla, katero pesem boš spremenil?

MOŠKI. Zakaj? Novo bom napisal.

ŽENSKA. A bo lepa?

MOŠKI. Pazil bom, da bo lepa. (pavza) Povej mi, kako se ti ne upira neprestano govoriti o smrti!

ŽENSKA. Po moje tudi nje nisi ljubil.

MOŠKI. Gotovo.

ŽENSKA. A sploh veš, o čem ti govorim?

MOŠKI. O čem mi govoriš?

ŽENSKA. O njej, no. O mali.

MOŠKI. Aha.

ŽENSKA. Tiste rože, ki si jih vsak dan nosil na njen grob v Parizu in tvoj molk in tvoja samota, vse to je bilo zelo ljubko, ampak jaz ti ne verjamem. Nisem ti verjela takrat in tudi sedaj ti ne verjamem. Govoril si o zvestobi do nje in o svojem trpljenju.

MOŠKI. Sem res?

ŽENSKA. Dobro sem jo poznala. Bila je zelo prijetno dekle. In od tistih dni v Parizu, ko si toliko govoril, sem izgubila realne predstave o njej. Bitje iz drugega sveta. Nežna lilija v blatu bolgarskega podeželja. Bele roke angela. Otroški nasmeh. Oči v katerih je bila zbrana vsa črna melanholija sveta...

MOŠKI. Nisem!

ŽENSKA. Skrivnostna kot večerno nebo, kot misteriozna meglica nad Parizom.

MOŠKI. Nisem ti govoril takih besed.

ŽENSKA. Nisi. Gotovo jih mešam s kakšno pesmijo. Ne spomnim se točnih besed, spomnim se pomena.

MOŠKI. Ničesar drugega ti nisem govoril, razen praznih besed?

ŽENSKA. Kako ste se tajno pripravljali na »Carju Šišmanu«*(ulica v Sofiji), kako so te njeni starši sovražili. Kako so te zasledovali njeni bratje. Kako te niso pustili v zdravilišče, da bi se poslovil od nje.

MOŠKI. Niso me pustili.

ŽENSKA. In o zadnji maši v Ruski cerkvi.

MOŠKI. Ti si me spraševala.

ŽENSKA. Hotela sem prepoznati, kaj je resnica in kaj utvara.

MOŠKI. Si prepoznala?

ŽENSKA. Da. Ljubil si izmišljotino.

MOŠKI. Dobro.

ŽENSKA. In ko sem ti govorila o najbolj resničnih, zemeljskih stvareh, si spet govoril, da jo vidiš, kako te čaka vsak dan, ležeča na marmornatem križu...

MOŠKI. Prenehaj.

ŽENSKA. Tvoje besede so bile zelo čudovite. V njih pa ni bilo niti kapljice človeškosti.

MOŠKI. Misliš, da je bil tisti kraj v Parizu najprimernejše, da mi ponudiš prijateljstvo.

ŽENSKA. Kateri kraj?

MOŠKI. Grob.

ŽENSKA. Takrat te nisem več ljubila. Pred tem sem dolgo časa mislila nate. Kje bova, kaj bova delala. Naenkrat, ne vem ali pred najinim srečanjem v Parizu ali po njem, sem sedela na nekem mokrem stolu. Bilo je na terasi, pred hišo v Londonu. Vse mokro in megleno in samo jaz na terasi. In videla sem te, kako mi prihajaš naproti. Si moreš predstavljati – jaz na enem koncu Evrope, ti na drugem in med in med nama ničesar razen megle. Ničesar drugega nisem videla, ko sem mislila o Sofiji. Niti matere, niti mojega otroka, niti moža – nikogar. Samo ti – na drugem koncu sveta. Ko sem te videla, da greš po stezi čez Borisov vrt

(centralni park v Sofiji). Stopil si čez Nemčijo, Francijo, čez Le Mans in se nagnil nad mene, medtem, ko sem sedela na pletenem stolu. Najbrš sem bila zaspala in prebudila sem se zaradi mraza, ker je bilo hladno. Ko se človek nenadoma prebudi ima včasih take prebliske. Ko v glavi nima ničesar razen najpomembnejšega. Nobenih razvez, sorodnikov, otroka, partij, popivanj, denarja, direktorjev, odpuščanj, službenih poti, umazanih vlakov od Sofije do Londona – ničesar, samo jaz in ti na na dveh koncih celine. En korak. Kakšne načrte sem imela za naju. Kaj me briga grob. Kaj je važno, kje sem ti to rekla? Nekaj drugega je obtičalo med nama – ni bil grob. Ti si privedel tisto plavolaso francozinjo, pobrano z ulice. Privedel si jo predme. Zakaj?

MOŠKI. Nisem vaju primerjal. To z njo ni bila ljubezen.

ŽENSKA. Zakaj si se me prestrašil?

MOŠKI. Ne vem.

ŽENSKA. Je res, da si neko noč bežal pred neko žensko po ulicah Pariza?

MOŠKI. Kakšno žensko?

ŽENSKA. Neka ženska te je preganjala in ti si pobral šila in kopita.

MOŠKI. Neumnost.

ŽENSKA. Izgubil si kapo, medtem ko si bežal in bal si se vrniti in jo poiskati.

MOŠKI. Kdo je o meni govoril take neumnosti?

ŽENSKA. Tudi jaz sem rekla, da je neumnost, ko sem to slišala, sedaj pa mislim, da je res.

MOŠKI. Kaj? Da sem bežal?

ŽENSKA. Tudi od mene si bežal kot pred kugo.

MOŠKI. Sedaj sem se spomnil. Tista ženska je bila ali nora ali pijana. Ena verižica je pociinglavala za njo. Kot pes pobegli pes. Samo to ni bilo v Parizu, bilo je v Nancyu.

ŽENSKA. Se me bojiš.

MOŠKI. Da.

ŽENSKA. Zelo?

MOŠKI. Zelo.

ŽENSKA. Ne paše mi vino. Bi mi prinesel en kozarec vode.

Moški odide. Ženska ponovno povleče ročaj zaklenjenega predala. Nato odpre drugega, brska po njem, najde ključ, odklene, vzame pištolo. Sliši korake moškega. Pusti pištolo v žepu sakoja, vrženega čez stol.

MOŠKI. Bil sem ves vročičen v tem Nancyu. Vedno sem žarel.

ŽENSKA. Zakaj?

MOŠKI. Luknjaste čevlje sem imel. Naredil sem abnoma za »Mercure de France« in si nisem mogel kupiti čevljev.

ŽENSKA. Ubožček.

MOŠKI. Ne, dobro sem se počutil. V teh sedmih mesecih v Franciji sem preživel najlepše trenutke svojega življenja. A ti nisem že povedal, da na tak način delujem. Kolikor sem slabše, toliko mi je bolje. Sam. Nikogar nisem poznal. Nihče me ni poznal. In nisem imel denarja. Od časa do časa sem šel v gledališče. Ponoči – iz parkov. Nekoč sem pohodil enega polža. Tudi on, revež, je šel nekaj iskat. In mi je prišlo na misel, da tudi jaz, kot on, ne bom ničesar videl in ničesar razumel na tem svetu. Ker sem se rodil v lupini. In na hrbtu nosim vse siromaštvo Balkana. Nikoli nisem toliko razmišljal o Bolgariji kot sem takrat v Nancyu.

ŽENSKA. In temu praviš najlepši trenutki v tvojem življenju?

MOŠKI. Da. In veliko sem pisal. Toliko stvari se mi je vrtelo po glavi, da sem misli, četudi bi imel tri življenja, ne bi uspel vsega napisati. Sedaj sedim pred praznim listom in nič ne morem.

ŽENSKA. Zakaj?

MOŠKI. Tudi razglednice, ki sem jih pošiljal, so bile pesmi. Na vsaki razglednici – pesem.

ŽENSKA. Kaj pa ona? Ti je odgovarjala na razglednice?

MOŠKI. Da, odgovarjala mi je.

ŽENSKA. *(vstane, brcne z nogo ob pručko, vzame najprej en, nato drug predmet iz te male sobe, nato pa se ustavi naslonjena pri vratih, z rokama na hrbtu.)* Nocoj bi bi mi moral odgovoriti na nekaj vprašanj.

MOŠKI. Zakaj ravno nocoj.

ŽENSKA. Zato, ker me nikoli nisi gledal tako kot si me nocoj pri Tihovih.

MOŠKI. Kako sem te gledal?

ŽENSKA. S sovraštvom. *(Pavza)* Imam preteklost. Te to moti?

MOŠKI. Kaj me briga tvoja preteklost.

ŽENSKA. En smrdljiv povprečnež opravlja na levo in desno po kafičih, kaj je delal z mano v Londonu.

MOŠKI. Nisem slišal.

ŽENSKA. Nič ni delal.

MOŠKI. Me ne zanima.

ŽENSKA. Da sem zbežala s Petrom Nejkovim, po tem, ko sem že bila poročena z Drenkovom, tudi tega nisi slišal.

MOŠKI. Koliko krat mi boš še povedala to neumno zgodnico.

ŽENSKA. Še vedno me zasledujejo moški. Predvčerajšnjim je Grigor Vasilev šel za mano od »Rdečega raka« do »Rakovskega«, ko sem šla iz gledališča. (ulice v centru Sofije)

MOŠKI. Tako.

ŽENSKA. Na »Grof Ignatijevi« pred mesnico sem mu rekla, da mu bom primazala zaušnico, ampak on je še kar govoril.

MOŠKI. Zakaj hodiš po »Grof Ignatijevi«?

ŽENSKA. A te ne zanima, kaj je govoril?

MOŠKI. On se ni naučil, kako se govori z ženskami.

ŽENSKA. Naučil se je.

MOŠKI. Zakaj ne hodiš mimo hiše Ivana Vazova. Jaz grem vsakič mimo hiše Ivana Vazova.

ŽENSKA. Delaš se, kot da ti je vseeno.

MOŠKI. Ni mi vseeno. Kaj je govoril Grigor?

ŽENSKA. Na, tak si ti, popoln: Gospod Pejo Javorov pravi: »Me želiš poljubiti?« - poljubi me. Želiš oditi? – vrata so odprta. Želiš ostati! – ostani. Ne motiš me posebno... pa vendar, kar koli boš naredila, mi je vseeno, neznansko vseeno, saj te ne potrebujem, dovolj sem srečen, da sem to, kar sem in samozadosten.« To si ti, od začetka do konca v tej najini zgodbi. Priznaj, da je to utrujajoče.

MOŠKI. Za koga? Za koga je utrujajoče?

ŽENSKA. O meni so govorili, da sem kukavica. Pljuvala sem v družinsko gnezdo. Moža sem si omislila za smeh, otroka sem zapustila, da se vlačim po tujih deželah. Jaz nočem biti kukavica. In bojokujem vsako minuto preživeto z njim. Samo kaj, ko sem iz kukavice postala pes. Sedim poleg tebe in čakam. Da me pobožaš.

MOŠKI. Mar te nisem?

ŽENSKA. Car Ferdinand je stisnil rep, ko sem ga pogledala. Ne glede na to, da sem bila sedemnajst letna razposajenka. Naročil je, naj se zglasim na plesu v dvorcu, jaz pa sem se delala, da sem bolna. Zjutraj me je mati izvlekla iz postelje, jezna kot ris. Rekel je: Bolna, vendar je vseeno šla na sankališče. Vedela sem, da me je videl na sankališču. Ravno sem sestopala s sank, bilo je na jezeru, pri Orlovem mostu, on pa je šel mimo s Čaparšikovim. Poskušala sem se skriti za neko prijateljico, pa me je vseeno opazil. Jaz pa vseeno nisem šla.

MOŠKI. Zakaj si hotela razjeziti mamo?

ŽENSKA. Ne, gospod Javorov. Jaz sem hči Petka Karavelova. Vedno je bil direkten do vseh. (Pavza). Pojdi dat eno ploščo na gramofon.

MOŠKI. Katero?

ŽENSKA. Tisto kot hočeš.

MOŠKI. (*ne da bi se premaknil z mesta.*) Ko je bilo tisto tekmovanje za najlepšo žensko v Sofiji, so želeli, da napišem nekaj o lepoti.

ŽENSKA. Vem, brala sem.

MOŠKI. Izšlo je v istem časopisu pod vašimi portreti. Tebe so bili dali na drugo mesto.

ŽENSKA. Hočeš reči, da si niti drugega ne zaslužim?

MOŠKI. Hotel sem samo reči, da ženska lepota ni nekaj fizično danega, ki bi čakalo nekega kiparja, da ga rekonstruira v marmorju. Lepota je zame neka duhovna sposobnos. Nista mi bili všeč oni dve ženski, ki sta prejeli prvo in tretjo nagrado.

ŽENSKA. Sem ti bila jaz všeč?

MOŠKI. Da.

ŽENSKA. Zaradi moje duše. Hvala.

MOŠKI. Ne, ni točno tako.

ŽENSKA. Dobro, zaradi nečesa drugega. Sedaj si poročen z najlepšo žensko v Sofiji. Kaj pa sedaj?

MOŠKI. Nisi. Nisi lepa. Sedaj nisi.

ŽENKSA. Tako.

MOŠKI. Všeč mi je bil tvoj ponos. Um. Volja, Smeh. Nisem mogel niti pomisliti, da te bom nekega dne držal v rokah.

ŽENSKA. Sedaj nisem več lepa?

MOŠKI. Zame si bila kot privid.

ŽENSKA. Sem se v dveh ali treh letih postarala?

MOŠKI. Bila si ponosna in nedostopna.

ŽENSKA. Sem stara?

MOŠKI. Kako lahko sploh pomisliš, da bi mi bila ona bolj všeč kot ti?

ŽENSKA. S čim sem se spremenila?

MOŠKI. Ona je trapasta.

ŽENSKA. Dovolj.

MOŠKI. In sedaj si najlepša. Vendar nocoj, ko sem ugotovil, v čem mi ne zaupaš, se je ljubezen do tebe pretvorila v zlobo.

ŽENSKA. Kaj.. Kaj se je... pretvorilo v zlobo?

MOŠKI. Me nisi slišala?

ŽENSKA. Sem.

MOŠKI. Nocoj nisi bila tista Lora...

ŽENSKA. *(tiho)* Molči. *(Pavza. Odide v drugo sobo. Nekaj sekund za tem se od tam glasno zasliši plesna glasba. Vstopi)* Vstani.

MOŠKI. Zakaj?

ŽENSKA. Plesala bova.

MOŠKI. Kako bova plesala?

ŽENSKA. Tako.

MOŠKI. Ne znam.

ŽENSKA. Naučila te bom.

MOŠKI. Kaj je to?

ŽENSKA. Tango. *(položi njegovo roko na svoj križ)* Poslušaj glasbo. Nič drugega. *(plešeta)* Točno tako. *(Plešeta naprej)* Naredila sem nekaj zelo smešnega. Prvi dan. Ko sem se vrnila iz Pariza.

MOŠKI. Ustaviva se.

ŽENSKA. Veš kaj sem naredila?

MOŠKI. Vem. Pustila si me dve uri čakati pred Halami **(tržnica)*, da bi dvignil klobuk, ko bi s kočijo prišla mimo z železniške postaje.

ŽENSKA. Ne. Z železniške postaje sem šla naravnost k fotografu Grabnerju. S kočijo in z vsemi kovčki. In hotela sem videti portret te ... nocojšnje osvajalke. Ki si ji metal krpo.

MOŠKI. Zakaj mi to govoriš?

ŽENSKA. Ko sem ga videla, sem razumela, da mi ne more biti tekmica.

MOŠKI. Zakaj so bile te scene/ neumnosti zvečer?

ŽENSKA. Namerno. Šalila sem se. Da ne bo dolgčas.

MOŠKI. Končalo je.

ŽENSKA. Grem jo še enkrat zavrtet.

MOŠKI. Počakaj.

ŽENSKA. Ti ni všeč?

MOŠKI. Všeč mi je. Igrali so ga v kazinoju. Ti, češki glasbeniki.

ŽENSKA. A veš, kaj se je zgodilo z njimi? Utopili so se.

MOŠKI. Kaj? Glasbeniki?

ŽENSKA. Bili so na tej ladji, na Titaniku. Igrali so do konca. Dokler ni potonila.

MOŠKI. Od kod to veš?

ŽENSKA. Včeraj sem prebrala v časopisu. Eden od njih me je imel rad. Ubogi fant. Sedaj pa leži na dnu oceana v tisti ledeni vodi.

MOŠKI. On nikoli ne bo prišel do dna. Voda te porine navzgor.

ŽENSKA. In kaj potem? Vseeno si v vodi. Za vedno. Vedno v tej črni vodi.

MOŠKI. Kaj je s tabo? Lora!

ŽENSKA. Obstaja ena zelo strašna pesem. Ena tvoja pesem, ki se je bojim.

MOŠKI. Katera pesem?

ŽENSKA. Nirvana. Naslov je Nirvana.

MOŠKI. Kaj je tako strašnega?

ŽENSKA.

Spé vodovja večna, brezmejna vodovja –globočna

A v njih se zvezdnato nebo ne odslikava

Kako gre naprej?

MOŠKI. Ne vem.

ŽENSKA. Veš.

MOŠKI.

in tavava okrog po njih, midva nespečna

in pred njih molčečimi brezni trepetava.

ŽENSKA.

Spé vodovja večna, globočna vodovja – brezmejna

nad njih obzorje mračno nikoli ne priplava

Naprej?

MOŠKI. Ne vem.

ŽENSKA. Veš.

MOŠKI.

in upirava pogled v njih, midva brezupna

in pred bodočnostjo temačno trepetava.

ŽENSKA. Zakaj Nirvana? Zakaj je naslov Nirvana?

MOŠKI. Nirvana je indijska beseda. Pomeni stanje spokoja. Absolutne blaženosti.

ŽENSKA. Vem. Samo v stanju spokoja ne tavaš in ne trepetaš. Kak spokoj, če »pred bodočnostjo... trepetava« Kako že?

MOŠKI. Temačno.

ŽENSKA. »In pred bodočnostjo temačno trepetava« In kakšna blaženost je to? Zadnje besede so ... Na, našla sem: »nespečna, brezupna, vročično žejna.« Kako je lahko človek »vročično žejen« in blažen. Kakšna je ta nirvana?

MOŠKI. Ne vem. Morda pa ni tako. Morda ni dober naslov.

ŽENSKA. O čem je ta pesem?

MOŠKI. Ne vem.

ŽENSKA. Kako ne veš?

MOŠKI. Morda o smrti. Mislim, da je o smrti.

ŽENSKA. Jaz mislim, da ni o smrti. Ko človek umre, ne tava in ne trepeta. Niti ni vročično žejen.

MOŠKI. Ko sem napisal to pesem, me je prežemal nek strah. Pred večnostjo/vesoljem, pred neskončnostjo, pred našo ničevostjo. Vseeno pa je bila neka sladko radost, da morda ni smrti. Ker ne verjamem, da jaz, da razum, da more pomen vsakega pomena umreti. Ne verjamem, da je moje prepričanje lahko neka brezsmiselnost. Ali ni velika brezsmiselnost to, da obstaja, če bo morala umreti. Me razumeš?

ŽENSKA. Da.

MOŠKI. Se spomniš Petrarce: »Tudi če sem telo iz prsti, moje želje so prišle do zvezd.«(treba je preveriti, kako je ta verz v slovenščini)

ŽENSKA. Kakšne želje? Kakšne zvezde? Od česa si »vročično žejen«?

MOŠKI. Vsi se bojimo živeti. Sprašujemo se, kakšen je smisel življenja, smisel življenja pa je življenje samo. Žejni gremo preko vode./ Gazimo po vodi in ostajamo žejni. In gibljemo se med življenjem in smrtjo.

ŽENSKA. Želiš, da jo jutri povabim domov?

MOŠKI. Koga boš povabila?

ŽENSKA. Prilaščevalko./ osvajalko

MOŠKI. Ne vem, koga misliš?

ŽENSKA. Doro.

MOŠKI. Tudi sicer jo neprestano vabiš sem.

ŽENSKA. Povabila ju bom z možem.

MOŠKI. Zakaj?

ŽENSKA. Tusi jaz trepetam pred neko... bodočnostjo temačno.

MOŠKI. Kakšno bodočnostjo.

ŽENSKA. Da ne bi živela kot je treba. Morda bi moralo biti vse drugače. Zaprli se bomo v sobo in se igrali s krpo. Če ji boš spet vrgel krpo, bom vstala in šla. Če jaz njemu vržem krpo, odideš ti.

MOŠKI. A tako. Nisem vedel, da ti je všeč.

ŽENSKA. Ni mi všeč. Če bi mi bil, bi te takoj pustila. Kot sem pustila Drenkova.

MOŠKI. Dobro. Torej se nimamo čemu/zakaj zapirati v sobo in si podajati krpe.

ŽENSKA. Imamo. Imamo čemu. Takoj si mi povedal, da lahko istočasno ljubiš več žensk. Ljubi, če hočeš, tudi deset, samo jaz nočem biti v tvojem haremu.

MOŠKI. Zato si mi prejle prebrala tisti star časopis o sultanu?

ŽENSKA. Zato. Jaz ne morem istočasno jibiti več moških. Samo enega lahko. In hočem/želim, da je on zame vse. In da sem jaz njemu vse. Najboljša prijateljica, najdražja sestra, najpoželjivejša ljubimka. Vse. Zto ti govorim, da ne živim kot je treba. Zakon ima smisel. Samo dokler so te tri stvari. Tri istočasno. Drugače – nima smisla. Drugače – se morava ločiti. Takoj. Ne želim biti jetnica.

MOŠKI. Dobro.

ŽENSKA. Kaj dobro?

MOŠKI. Ko sem rekel, da lahko ljubim več žensk istočasno, nisem mislil resno.

ŽENSKA. Si. Mislil si resno.

MOŠKI. V mislih sem imel nekakšno ... polljubezen.

ŽENSKA. Točno tako.

MOŠKI. Ampak...

ŽENSKA. Ne rabim tvoje polljubezni.

MOŠKI. Ampak s tabo ni tako. Ti imaš tudi te tri stvari, o katerih govoriš. Ti imaš tudi kvalitete prijatelja in ... Ne morem, da te ne bi ljubil.

ŽENSKA. Kaj je to? ... Matematika? Kaj se to pravi? Ti imaš kvalitete iz česar sledi/posledično ne morem da te en bi ljubil. Kaj je to? Ura logike? Kaj se to pravi, te prašujem?!

MOŠKI. Sedi tja. Vsedi se tja in se pomiri.

ŽENSKA. Ti imaš kvalitete iz česar sledi/posledično...

MOŠKI. Da. Prav imaš. Neumno je izpadlo.

ŽENSKA. Ti imaš kvalitete ... Kakšne kvalitete imam? Nobenih kvalitet. Jaz nisem sposobna nobenega samožrtvovanja, naprimer. Ne domišljaj si, da sem sposobna kakršnega koli samožrtvovanja. V meni je samo egoizem. To je to. Poterbujem te. To je to. (*Pavza.*) Grobo, kajne? Ampak jaz, groba materialistka, nočem tvoje navajenosti, niti tvoje čustvenosti. Želim tvojo dušo, tvoje srce, tvojo nežnost želim. Če bi jaz – groba materialistka hotela tvojo čustvenost. potem bi ostala pri možu. Bil je dovolj čustven. Ti pa – pesnik, idealist – ti ne daješ ničesar iz tvoje duše v tvojo ljubezen. Nič in spet ti povem – tvoja čustvo si mojega ne zasluži.

MOŠKI. Gotovo. Gotovo ni tako.

ŽENSKA. Moj bog, kako je vse smešno. Ko bi vsaj vedela ali si koga sploh resnično ljubil. Da si bil nekaj več kot kos ledu. Vseeno pa upam, da se nisem motila o tebi. Povej! Povej mi nekaj. O kakem velikem, močnem čustvu.

MOŠKI. Ne vem, Mnogo krat sem imel taka grozna, nevzdržna čustva. Tako močna, da sem si hotel z nečim prerezati trebuh, da se razpršijo/razletijo. Ali da zabijem glavo v neko kamnito steno. In o ženskah. Priznal ti bom o ženskah. Sedaj je vse mimo/minilo. Tu pa tam je ostala kakšna pesem. Samo nečesa ne morem pozabiti in to občutim prav tako, kot je bilo takrat. Ko je umrla mama. Še vedno jo čutim ob sebi, kako stoji in me gleda. Zgodaj me je sonce privedlo/zvabilo na njen grob. Pa dve sveči sem prižgal. Takrat je bila Minka živa. In zlili sta se v eno – moja mati in Minka. In podali sta si roki. Bila je sedemnajst ali osemnajstletno dete, ampak ne zaradi tega, nisem zaradi tega upal poseči po njej takrat, kakor se postreže po ženski. Vsakič, ko sem bil ob njej, sem uzrl materine oči, kako mi govore: »Nikar. Ti si zloben in močan in izgubljen. Ne drzni si. Usmili se je.« In pustil sem Minko kot neko ikono. Lahko sem jo gledal in na trenutke sem čutil, da bom zajokal. Od same radosti, da obstaja. Ko je obstajala. Sedaj, ko mislim o eni, se mi prikaže tudi druga.

ŽENSKA. Kaj pa jaz?

MOŠKI. Kaj?

ŽENSKA. Kje sem jaz? Tvoja mati, Minka, Makedonija, revolucija, zvezde, vesolje... Kje sem jaz?

Pavza.

MOŠKI. Lora.

ŽENSKA. Da.

MOŠKI. Kako je prišlo do tega, da ti, ki veljaš za najbolj brezskrbno žensko v Bolgariji, in jaz, ki sem vedno mislil, da nisem za družinsko življenje, sediva tukaj kot v kakšni temnici in nadzirava drug drugega – da ne bi kateri slučajno odšel.

ŽENSKA. Odidi. Ne bom ti branila.

MOŠKI. Nekoč sem bil pri nekih mumijah v neki egipčanski sobi v nekem muzeju. Tako mračno, proti večeru, povsem sam. In med mumijami sem za nekim steklom videl en kipec. Dve živali v ljubeznem objemu. Ampak po človeško – z obrazi ena proti drugi. Lev in antilopa. Usta pritisnjena ena ob druga kot pri človeškem poljubu. Noge objemale telo drugega. In nato sem videl, da jo on jé. Lev antilopo. Ali ona njega. Vseeno. Poljub in žrtje. Če bi vedela, kakšna groza me je zajela. Tudi sedaj čutim tisto grozno obo, kamne, mraz, mumije. In ta poljub – smrt. Zakaj ljubezen in samorazžiranje?

ŽENSKA. Kateri od naju je lev in kateri antilopa?

MOŠKI. Ona dva sta se vsaj poljubljala, ta lev in antilopa. Midva niti tega ne počneva.

ŽENSKA. Boš jutri rekel srtičku Jordanu, naj gre in vzame moj potni list?

MOŠKI. Boš šla?

ŽENSKA. Šla bom.

MOŠKI. Ne. Ne boš šla.

ŽENSKA. A tako?

MOŠKI. Tako.

ŽENSKA. Kako to veš?

MOŠKI. Vem.

ŽENSKA. Ne bom šla. Stala bom tukaj in ti sesala dušo. Vsak dan po malo.

MOŠKI. Ni to duša, kar mi boš sesala. Dušo sem imel,, ko sem pisal o Armancih. In o sestradanih. Sestradani pa so še naprej stradali, Armence so še naprej klali, jaz pa sem sedel v razkošni pisarni in si grel roke na tvoji pariški svetilki. Kakšno dušo boš sesala.

ŽENSKA. Razbij jo!

MOŠKI. Kaj naj razbijem?

ŽENSKA. Svetilko. A nisi revolucionar? Razbij! Zlomi! Porini! Dvigni to svetilko in me udari z njo.

Moški. Noben revolucionar nisem. Revolucionar ne more živeti šestintrideset let. Kdo te bo pustil živeti šestintrideset let, če si revolucionar. Na, v tej knjigi, ki jo držiš v rokah, sem pisal »S krvjo si bom narisal križ« To sem mislil. Križ. S svojo krvjo. Do štirih meja Bolgarije. Ničesar nisem narisal.

ŽENSKA. Sinoči, ne – predsinoči sem prišla k tebi in ti si se pretvarjal, da spiš. Si se pretvarjal?

MOŠKI. Zakaj si prišla?

ŽENSKA. Si se pretvarjal?

MOŠKI. Zakaj si prišla?

ŽENSKA. Zeblo me je.

MOŠKI. Nisem peč.

Dolga pavza. Moški leže na posteljo, nasloni ramena na visok vzglavnik, zavije se v odejo, prižge cigareto.

K meni ležeš, kot leže otrok k svoji materi. Samo kadar ga zebe in ga je strah. Zvila se boš v klobčič in zaspala. Ali pa se morava pogovarjati. Tudi da bi zaspala. Zato sem se pretvarjal, da spim. Ni se mi ljubilo pogovarjati.

ŽENSKA. Ali ni ničesar drugega? Ni ničesar drugega, kar bi imelo smisel, razen duhovne ljubezni?

MOŠKI. Ko sem šel s četo v Makedonijo...

ŽENSKA. Nehaj s to Makedonijo!

MOŠKI. Ne vem. Ničesar več ne vem. Na, še mene zebe, ti pa stojiš s to črno obleko ob steni in se pogovarjava. Pogovarjava, pogovarjava, pogovarjava. Celo noč Zakaj?

ŽENSKA. Dobro. Slekla bom obleko, vse bom slekla in legla bom k tebi. Je to vse?

MOŠKI. Ne, ni. Nočem, da prihajaš k meni po dolžnosti. Ali samo, ko dogorijo drva, da se priviješ k meni, da se zviješ v klobčič in čim iztegnem roko, da te pobožam, mi rečeš »Nikar«

.

ŽENSKA. A tako je? Je bilo vedno tako?

MOŠKI. Skoraj vedno.

ŽENSKA. Ali ni bilo noči, ko nisva spala? Ali nisva imela tudi drugačnih noči?

MOŠKI. Ne vem. Sedaj se mi zdi, da si se pretvarjala.

ŽENSKA. Jaz? Zakaj? Zakaj bi se pretvarjala?

MOŠKI. Tudi jaz se sprašujem zakaj. Gotovo zato, ker imaš svojo teorijo. Da mora biti ženska tri stvari. Kako že? Najboljša prijateljica, najboljša ljubimka...

ŽENSKA. Ampak nisem dovolj. Nisem dovolj za ljubimko. Je tako?

MOŠKI. Prisila. Vse je prisila. In nima smisla.

ŽENSKA. Kaj nima smisla?

MOŠKI. Ti prihajaš k meni samo zato, ker veš, da mora biti tako. Ker si misliš, da če nisi ti, bo katera druga. To si misliš.

ŽENSKA. Kaj govoriš! Kaj mi govoriš!

MOŠKI. Zakaj bediva celo nič in klepetava?

ŽENSKA. Ker...

MOŠKI. Ker mi govoriš o drugih ženskah!

ŽENSKA. Ker...

MOŠKI. Zakaj? Celo noč!

ŽENSKA. Ker misliš na druge.

MOŠKI. Ne mislim.

ŽENSKA. Misliš.

MOŠKI. Tudi če mislim. Kaj potem? Nisem te prevaral.

ŽENSKA. Si pa pripravljen.

MOŠKI. Nisem.

ŽENSKA. Ker ti jaz nisem dovolj. Ker nisem za nič dovolj dobra.

MOŠKI. Kdo ti je rekel?

ŽENSKA. Ti. Malo prej.

MOŠKI. Nisi me razumela.

ŽENSKA. Zelo dobro sem te razumela. Dobra – nisem. Nisem najboljša ... sploh nisem. Nič nisem. Jetnica! Prevarantka! V kletko sem zaprla bolgarskega pesnika. Prisilila sem ga, da prevara svojo véliko ljubezen. Prenehal je pisati. Pozabil je revolucijo. In ponoči ga ne zadovoljujem. Samo spati ga ne pustim, Mene bi morali ubiti! Obesiti! Z glavo navzdol!

MOŠKI. Čakaj.

ŽENSKA. Če nisem dobra za nič. Še za kurbo nisem dobra! Ravno za tisto, zaradi česar si me vzel.

MOŠKI. Počakaj malo.

ŽENSKA. Bila bi dobra. Ampak nočem.

MOŠKI. Nisi me razumela. To je gotovo naravno predpostavljati. Tudi jaz te v nič ne silim. Trpim. Molčim. Ampak razumi me. Če sem živčen. Če sem nevzdržen. Gotovo ni tako lahko imeti žene in ne imeti.

ŽENSKA. Torej, ti imaš ženo in je istočasno nimaš? Torej jaz nisem žena?

MOŠKI. Ti si najlepša in najpametnejša...

ŽENSKA. Iz česar sledi, da te ne morem ljubiti. Veš kaj bom naredila s to tvojo matematiko? Razbila jo bom, razkosala jo bom, razstrelila jo bom na koščke! (*Pograbi stol, na katerega je vržen sako.*)

MOŠKI. Kaj delaš?

ŽENSKA. Divjak! Tvoj sako. (*postavi se ob steno. V roki drži pištolo.*)

MOŠKI. Pusti pištolo!

ŽENSKA. (*govori počasi, s premori med besedami*) Gotovo je zelo težko, da nimaš prave žene, ampak videl boš, da je težje ostati brez prijatelja. Sedaj boš to razumel.

MOŠKI. Pusti pištolo. Pištola je nabita.

ŽENSKA. (*obrne pištolo proti svojim prsim*) Napisal mi boš pesmi. O toliko drugih si napisal. Sedaj jo boš napisal tudi o meni. Želim, da so lepe. Zaslužim si jo.

MOŠKI. Ne drži je, ne drži je tako!

ŽENSKA. Ne premikaj se! Ne premikaj se od tam!

MOŠKI. Pištola je prazna.

ŽENSKA. Kako se nabije?

MOŠKI. Nikar! Nima smisla. Notri ni nabojev. Nima smisla.

ŽENSKA. A nima. (*Izvleče sprožilno iglo*) Ne premikaj se!

MOŠKI. Pištola je nabita! Če pritisneš...

ŽENSKA. Če pritisnem...

MOŠKI. Kar hočeš... Kakor hočeš... tako bo. Samo spusti jo.

ŽENSKA. Celo življenje boš jokal za menoj. Celo življenje. In veš zakaj? Ker te ne bo nobena druga ljubila kot te ljubim jaz.

MOŠKI. Lora!

ŽENSKA. Zelo močno te ljubim.

MOŠKI. Nikar!

Strel. Moški skoči in zagrabi naprej padajočo žensko.

Lora! Kaj si storila! Lora! (*Položi jo na posteljo, poskuša ji odpeti obleko, potem steče ven.*) Lastnica! ... Gospa! ... Gospod Belenski!... Pomagajte! Lora odhaja!

Telo ženske se pokrči, se ponovno raztegne in pade s postelje. Moški vstopi, poklekne pred na tla padlo žensko, se uredi, jo nekaj sekund gleda. Nato stopi do pisalne mize, vzame list papirja, pomoči držalo za pero v tintnico, vzame pištolo s tal, jo nabije, sede an stol. Nekaj sekund brezizrazno gleda na tleh ležečo žensko, cev nameri v svoje slepo oko/ zaprto oko.

Strel. Luč ugasne.

Osvetlitev. Vsi predmeti v sobi so pokriti z belim. Ženska sedi na postelji, moški na stolu.

ŽENSKA.

Spé vodovja večna, brezmejna vodovja – globočna

a v njih se zvezdnato nebo ne odslikava

MOŠKI.

in tavava okrog po njih, midva nespečna

in pred njih molčečimi brezni trepetava.

ŽENSKA.

Spé vodovja večna, globočna vodovja – brezmejna

nad njih obzorje mračno nikoli ne priplava

MOŠKI.

In upirava pogled v njih, midva brezupna

in pred bodočnostjo temačno trepetava.

MOŠKI in ŽENSKA.

Pradavna vodovja, vsečasna vodovja –

svetleča

globočna, vabljivo sveža in brezmejna,

a piti se bojiva jih, midva – trpeča

nespečna, brezupna, vročično žejna.

KONEC.

Leto 1982.

Prevedla: Angelika Ergaver

